

Царят Обединител и спасяването на евреите в обединена България

**Отправна точка за тези,
които тепърва ще навлизат в предмета**

Две изявления против трето (министр и премиер vs. президент)

"Очевидно царят е проявили голяма изобретателност в преговорите с нацистките водачи, за да замени депортирането с вътрешноадминистративни и полицайски мерки. Толкова сериозен държавен акт, като отмяната на депортацията, на която вече е бил даден ход, не би могъл да бъде извършен без подкрепата на държавния глава." [...] "По същото време моите съюзнически положиха много усилия, но за съжаление неуспешни, да спасят 11 хиляди евреи - небългарски граждани, от Македония и Беломорска Тракия, където независимо от българското военно присъствие върховната власт е била в ръцете на нацистите."

Из изказване на външния министър Соломон Паси на Конференцията на ОССЕ по проблемите на антисемитизма във Виена, 19.06.2003

"Разбира се, скърбим за онези хора, които не са могли да бъдат спасени. Известно е, че в онези времена, Беломорието и Вардарска Македония не са били в юрисдикцията на България. По-важното е да си извлечем поуки от историята, да помним какво се е случило, за да не се повтаря никога."

Из интервю на министър-председателя на България Симеон Сакскобургготски за македонския вестник "Дневник", 17.04.2003

"В такъв ден не бива да бягаме и от темата за отговорността на тогавашното правителство за съдбата на онези 11 343 български евреи от Македония и Тракия, които бяха лишени от поданство и бяха депортирани в лагерите на смъртта. Защото ние сме длъжни в ден като днешния ясно да кажем и по-важното - да докажем, че нищо не е забравено и никой не е забравен."

Из словото на президента на България Първанов пред Народното събрание по повод Дения на жертвите на Холокоста и 60-годишнината от спасяването на българските евреи, 11.03.2003

Проблемът и официалната българска реакция

Покрай честването на 60-годишнината от спасяването на българските евреи започна постоянно да възниква, поне в чужбина, нелекият въпрос за съдбата на евреите от Вардарска Македония и Беломорска Тракия. Този въпрос е бил обсъждан и преди, но напоследък се поставя във все по-остра форма в чужбина поради категоричното посочване от страна на повечето официални български представители на Борис III като един от основните спасители на българското еврейство.

Подходът на официалните израелски и неправителствените еврейски организации при засягането на въпроса за евреите от Беломорието и Привардарието обикновено се изразява в деликатно напомняне на самия факт на тяхната гибел. Подходът на българските държавни чиновници в чужбина варира от обида и досада ("защо ни напомнят за това нещастие точно сега, когато празнуваме спасяването на евреите от България; нарочно ли го правят, за да омаловажат тази светла страница от историята ни?"), през частно-конкретни формулировки ("това се е случило под натиска на Хитлер, ние не сме имали реална власт над тези територии, те - евреите - не са били български граждани") до категорично отричане на всяка връзка ("това е дело на германците и на Хитлер, там те са се разпореждали, а не ние; нищо не е можело да се направи") или пък се правят количествени сравнения ("защо ни напомнят за 12 000 души, след като сме спасили 50 000, а в цяла Европа са избити 6 милиона").

**Великото преселение на евреите -
плаванията на „Либертад“ и „Салвадор“
през 1940 г. от Варна към брега на Палестина
се превърнаха в трагедия**

Тези увъртания и шикаркавения трябва да престанат, защото в крайна сметка ще прехвърлят вината от болната глава на здравата.

Отговорността за депортирането на евреите от Вардарска Македония и от Беломорска Тракия трябва да бъде определена, призната и поета.

Не може да няма отговорен. Не може да няма виновен.

Защо е в интерес на българското общество да посочи виновниците?

Колкото по-дълго се потува реалното положение около този въпрос, толкова по-голяма става сянката, падаща върху униканулото достойно поведение на българското гражданско общество през 1941 - 1943 г. при спасяването на евреите от старите предели на царството. Българското общество не заслужава тази сянка. Българското общество е доказало униканулото си човеколюбие, почтеност и кураж, спасявайки евреите от стара България (пределите на царството отпреди войната).

Ето защо в интерес на българското общество е точно да посочи (и точно то да посочи) съучастниците в погубването на евреите от нова България (новоприсъединените територии). То не може да носи вина за тяхното погубване - то не е било там. Там са били други личности, които не са българското общество.

Вината, прочее, съществува и българското общество не трябва незаслужено да я споделя. Защото българското общество не само че не е било пасивен наблюдател, съучастник или основен извършител на Холокоста, както в други страни - "не знаехме, после научихме, но беше късно, нищо не можеше да се направи" и пр., и пр. - напротив, българското общество направи нещо повече - то спаси своите евреи, и ако имаше някакво присъствие в новите земи, сигурно щеше да се опита да спаси и тамошните...

Нито за минута, нито за секунда потомците на достойните български мъже и жени от онова драматично време не трябва да споделят вината на истинските съучастници. Но за да не я споделят, те трябва да ги посочат.

Защо Борис няма място сред спасителите?

Виновник за депортирането на евреите от Беломорска Тракия и Вардарска Македония е българското правителство, действащо в договореност с Третия райх, зад гърба на българското общество, на територии, които не все още не са имали здрава връзка с църквата, интелектуалците, съпротивата, опозицията, т.е. с гражданско общество от старите земи.

Смъртта на евреите от Беломорска Тракия и Вардарска Македония е и причината, поради която цар Борис III не може да се споменава в една и съща редица със спасителите на българското еврейство.

Не може да си спасител в една част на България и активен участник в погубването - в друга. Българските евреи са спасени не поради Борис, а въпреки Борис. Какъв е този спасител, който е допуснал всичко вече да е готово, дори вагоните да чакат по гарите, а шлеповете - по пристанищата?

Заслугите на Борис

Единствената, немалка, заслуга на Борис е, че, изправен пред неприятното за него изтичане на информация за готвената в пълна тайна депортация, както и пред натиска на собствения си народ в лицето на голяма част от парламента, цялата църква, подавляващата част от професионалните съюзи и интелигенцията, нелегалната съпротива и сдруженията на най-обикновените хора от магазини, фабрики и работилници, е съумял правилно да прекени назряващата катастрофа за личния си режим и буквально в дванайстия час е принуден да спре и отложи вече ЗАПОЧНАЛАТА депортация от стара България, волунтеволю оказвайки се в положението на човек, който е обърнал политиката си на 180 градуса и се е противопоставил на Хитлер.

За колеблив човек като Борис това не е малко, каквото и да е било положението на източния фронт. Тази му заслуга не се отрича. Отрича се правото му да бъде споменаван в една редица с истинските спасители. Не може да се благодари по един и същ начин на тези, които са се борили "като лъзове" (по думите на Михаел Бар-Зохар), със зъби и нокти, с риск за живота си, и на този, който е подгответил всичко за депортацията и дори я е започнал, но не е успял, бил е принуден да се откаже... Това е все едно да благодариш на побойника, че се е счупила тоягата, с която те е налагал - Благодаря ти, че не успя да ме пребиеш...

Непризнаването на съучасието на българската държава в погубването на евреите от новите земи пречи невероятно на България. Защото, когато вината не е определена, тя пада върху всички.

Отговорността на правителството

Има в Европа народи, за които още се спори дали вината пада върху целия народ (тук не се твърди, че има цели виновни народи - отбележва се просто, че някои автори намират основания за дискусия по този въпрос). Но точно българският народ, който показа на други, уж по-цивилизовани в собствените им очи, народи как трябва да се постъпва пред злото, не заслужава такава дискусия.

Каква беше съдбата на евреите от стара България, е ясно. Бяха спасени. А каква щеше да бъде съдбата им, ако не беше намесата на гражданското общество, е ясно от това, което се случи там, където нямаше такава намеса - в Тракия и Македония.

Кой е българският компонент, който липсваше в Тракия и Македония? Липсваше българското гражданско общество (българи не липсваха, но все още беше крайно непълен спектър на българското гражданско общество, както и връзките му с противниците на правителствената политика от старите предели на царството). И видяхме каква беше съдбата на нещастните евреи от Тракия и Македония.

Кой е българският компонент, който присъстваше в Тракия и Македония? Присъстваше българското правителство.

Как щеше да постъпи българското правителство с евреите в стара България, ако не беше българското гражданско общество? Както постъпи там, където нямаше кой да му попречи - в Тракия и Македония; както повеляваха изричните българо-германски договорености, и както всъщност бяха започнали да се развиват нещата в десетки български градове през съдбовните първи часове след полунощ на 10 март 1943 г.

Не е вярно, че само германците били виновни за погубването на тези 11 343 души от новите български земи. Активен съучастник е и българското правителство и българската държава начело с Борис. Не е вярно, че българските власти били пасивни наблюдатели. И не е вярно, че били само изпълнители. И зачинатели са били, и разпоредители, и изпълнители.

Български полицаи извеждат нещастниците от къщите им, на български вагони ги товарят (документирани са това прословутото "бийте ги бе, не ги жалете", разрешените 40 кг багаж на възрастен и 20 кг на дете, разграбването на изоставената покъщнина, събирането на парите и ценностите, проверките за скрити бижута в телесните отверстия, побоищата, повиквателната заповед за мъжете, при които уж на свидждане по-късно били примамвани "без улични сцени" и жените и децата); българи ги предават на германците на граничните гари и пристанища, българи изготвят списъците, българи сключват споразуменията с Германия, българските власти мобилизират железнничари и служители на Комисарството по еврейските въпроси (КЕВ), българското правителство решава безплатното извозване по БДЖ, българското правителство се пазари дали да плати на германското по 200 или по 150 лева на превозена еврейска глава (забележете - то да плати, а не нему да платят, т.е. германците вършат услуга на българското правителство, като му взимат евреите, а не българското правителство - на германците, като им ги предава...).

Всичко около депортацията до последния детайл, до часа и минутата на всяка т.нар. акция и дори и потокът от уж спонтанни благодарствени телеграми до София от местните легионери, бранници, ратници и администрацията е замислено и осъществено от тогавашната българска държавна машина с прецизност и ефективност, на каквато сегашната, като се абстрагираме от печалния конкретен повод, може само да завижда. И всичко това е планирано зад гърба на българското гражданско общество, каквото и колкото е останало от това общество при режима на Борис.

Както пречи на България непризнаването на вината на профашисткото Борисово управление за предаването на тези 11 343 души, по същия начин пречи на България и лансирането на Борис като пълноправен, основан и пр. спасител на евреите от стара България. Защото светът не може да уважава някой, който с едната ръка е спасявал, а с другата е помагал на убийците.

Аргументите в полза на Борис

Против вината на Борис и неговото правителство за съдбата на евреите от новите земи се изтъкват множество аргументи, от най-частни до най-обобщаващи, като най-частният е "те не са били български граждани", а най-общият - "всичко е било дело на Хитлер". Някъде по средата е аргументът "участвали сме, но сме били принудени да предадем тези евреи под натиска на Хитлер, защото не сме имали реална власт там, там са се разпореждали германците, ние там не сме имали юрисдикция".

Царят на българите Борис III

Внимание заслужава само последният аргумент, защото другите два са очевидно несъстоятелни, докато третият пробутва 95 % лъжа покрай 5 % истина.

Аргументът "те не бяха български граждани"

Евреите в Тракия и Македония не са били български граждани не поради някакво изненадващо за българските власти стечание на обстоятелствата, а поради факта, че българското правителство с постановление № 31 от 5 юни 1942 г. противоконституционно ги лишава вкупом от българско гражданство (тогава - поданство) именно за да се облекчи предаването им на чужда сила.

Аргументът "за всичко е виновен Хитлер"

Аргументът "всичко е дело на Хитлер" дори не трябва да се обсъжда. Целият процес на депортацията, всички негови фази - от законодателството през десетината противоконституционни министерски постановления до последната гнусна подробност на практическото изпълнение, са дело на българските власти - полицията, цивилните органи на КЕВ, армията, местната администрация. Ясно е, че правителството върши това в резултат на избраната от самото него политика на съюз с Хитлерова Германия, но да се твърди, че "всичко е дело на Хитлер", е смешно - по

целия трагичен път от къщите на евреите през етапните лагери до предаването им на германците в Лом и Лапово немска униформа се е появявала в редки случаи, в това число за предварително договорено протоколно посещение (инспекция) на етапен лагер, който лично комисарят Александър Белев е показал на неколцина от германските съюзнически офицери.

Аргументът "там се разпореждаха германците"

Статутът на Македония и Тракия може само частично да обясни мотивацията на Борисовото правителство, но не и да извини действията му. Верно е, че следвоенният статут на териториите не е окончателно уреден между съюзниците (вероятно това е щяло да стане след химерната победа), но затова пък военновременният статут е пределно ясен - тези територии са unter bulgarischer Verwaltung, под българско управление (администрация). Там се разпореждат български цивилни, полицейски и военни власти и се прилагат български закони.

Мотивацията на българското правителство за предаването на евреите от Тракия и Македония не се различава от мотивацията му за планираното, започнато и неосъществено предаване на евреите от стара България. Нормативната база е една и съща. Просто в първия случай са успели, а във втория - не. Решението да бъдат принесени евреите в жертва в името на окончателното присъединяване на новите земи се отнася не само до тракийските и македонските евреи, така че статутът на новите земи не може да се изтъква като причина за депортацията; това решение се отнася и до евреите от старите предели на царството, следователно не особеният статут на Тракия и Македония, а общата прокитлеристка политика на правителството е причина за трагедията.

Наистина, едва ли биха опитвали да откажат на Хитлер депортацията на евреите, след като са получили новите земи като подарък, а не като освободители. Цената, която е трябвало да се плати за мимолетното обединение на България, не е била изненада за властите - в края на краищата, антиеврейското законодателство е прието ПРЕДИ, а не СЛЕД присъединяването към Оста, тоест знаели са какво ще иска Хитлер в замяна, направили са съзнателен избор и добре са се подготвили. Никой никому не е имал намерение нещо да отказва. Казано на съвременен брюкселски, провели са апроксимация, хармонизация и адаптация, за да затворят главата "Право на Оста".

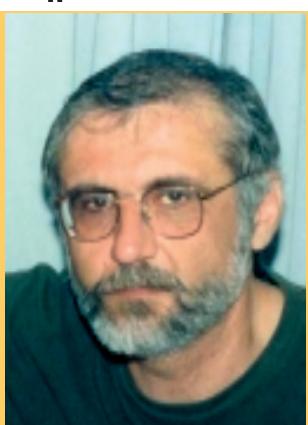
Колко тъжен е този аргумент в защита на Борис - че бил обединил България, и затова трябвало да се отблагодари на Хитлер: тоест, баща му пропилиява България в националните катастрофи, а той, за да върне изгубеното, плаща с 11343 невинни души.

Краят в следващия брой.

Очаквайте: Пречките пред решаването на въпроса; Какво би могъл да стори Симеон днес; Гражданското общество като спасител; Магическата формула: "нищо не е можело да стане без Царя"; Ролята на българската дипломация днес; Кой и от кого е спасявал евреите; Етикетът ли е важен, или политиката; Истинските спасители.

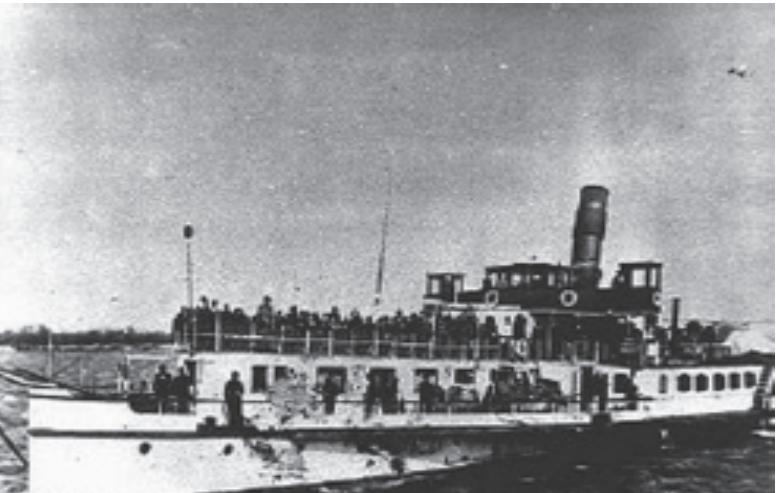
ВЛАДИМИР МУТАФОВ

Авторът е магистър по международни отношения от МГИМО - Москва, дипломат от кариерата (1984 - 2003); на задгранична работа в Бразавил (1985 - 1986), Адис Абеба (1990 - 1993), Хага (1995 - 1998) и Вашингтон (2000 - 2003); бил е Charge d'affaires en pied в Етиопия през 1992/1993, национален координатор за Централноевропейската инициатива през 1999/2000 и консул във Вашингтон през 2000 - 2002. В момента е на следдипломно обучение във Фростбургския щатски университет, Мериленд, САЩ.

Морски свят февруари 2004 25

Царят Обединител и спасяването на евреите в обединена България

По Дунава от Лом към Виена и Треблинка, март 1943 г.

Гара Скопие, март 1943 г.

В миналия брой на „Морски свят“:

Министър и премиер vs. президент; Проблемът и официалната българска реакция; Защо е в интерес на българското общество да посочи виновниците; Защо Борис няма място сред спасителите; Заслугите на Борис; Отговорността на правителството; Аргументите в полза на Борис; Аргументът "те не бяха български граждани"; Аргументът "за всичко е виновен Хитлер"; Аргументът "там се разпореждаха германците".

Още по-тъжен е аргументът, че прохитлеристкият избор се оправдавал с присъединяването на новите земи. Ако това е била правилна политика, къде са тези земи сега?

Пречките пред решаването на въпроса

Пречките пред решаването на въпроса за тази вина в днешното българско общество са политически. Защото синът на един от основните виновници за депортациите на евреите от новите земи е премиер на България в момента. Той едва ли е виновен за мълчанието на чиновниците около него - лично той изглежда почтен човек, до доказване на противното, макар и некомпетентен. Но самите чиновници са виновни. Какво съвпадение на интересите - НДСВ мълчи, за да не обиди премиера си, СДС мълчи, защото късогледият му антикумунизъм не му позволява да признае, че тогавашните комунисти са били антифашисти, а доста тогавашни "демократи" са били колаборационисти и прохитлеристи...

Какво би могъл да стори Симеон днес

Ако Симеон Сакскобургготски наистина е почен човек, точно той трябва да намери сили да посочи отговорността за съдбата на беломорските и македонските евреи. Това посочване ще направи подвиг на спасяването на евреите от стара България да заблести още по-силно, защото ясно ще покаже каква истинска опасност ги е грозяла; ясно ще покаже, че не ЗАЕДНО с правителството, а ПРОТИВ правителството са се борили спасителите...

Би било уместно и похвално Симеон да плати от джоба си тези 20 млн. долара обезщетения и репарации, за които настояват оцелелите и наследниците. В края на краишата това ще е само една десета от това, което българската държава му върна. След като е приел като гражданско лице наследството на баща си, нека Симеон да приеме и моралните тегоби, с които е обременено това наследство.

Ако сумеете да посочите виновниците, българското общество ще докаже, че наистина е станало гражданско общество. И че съвременните българи са достойни за българите от 1940 - 1943 година, които спасиха евреите.

ПОЛЕМИКА

Гражданското общество като спасител

Защо твърдя, че е имало гражданско общество в България? Защото режимът, макар и профашистки, макар и диктаторски и авторитарен, все пак не е бил фашистки в класическия германски смисъл - имало е зверства и гонения, имало е противоконституционно антиеврейско законодателство, имало е ЗЗД, имало е забрана върху всички политически партии и съответно полуутрафорен парламент, имало е окастрен и смехотворен избирателен закон, но все пак е имало и опозиция, имало е независима и авторитетна църква, имало е опозиционни депутати, избрани в лично качество, имало е подобие на парламентарни избори през 1938 г. и фарс на парламентарни избори през 1939 г., имало е най-сетне граждански и професионални сдружения, които са писали протестните писма.

В този смисъл в България през 1940 - 1943 въпреки Борис е имало остатъци от гражданско общество, каквото след 1947/1948, след пълното утвърждаване на тоталитарното комунистическо управление вече няма. И толкова дълго време няма, че как и досега сякаш българите не могат да осъзната простата истина - не ръката свише, а гражданско общество спаси евреите. И който гузно защиства ръката свише, която погуби 11 343 евреи от новите земи, той признава подвига на собствения си народ. (Числото 11 343 не е пълно - тепърва ще се броят харизантите на Хитлер евреи - поданици на Борис, заварени от фашистките окупатори в Западна и Централна Европа, за които правителството е било попитано дали си ги иска и великолично е отговорило, че не му трябват...).

Магическата формула "нищо не е можело да стане без царя"

Нормално е след 55-годишен непрекъснат период на несправяне с демократичната форма на управление в България, продължил чак до 1989 г., никому да се струва невероятно, че гражданско общество в България е надделяло над Борис при спасяването на евреите. Просто е забравено що е това "гражданско общество", що е гражданска доблест, що е независимост на средната класа, що е договор между държавата и гражданите. За такава неизбежна закърнялост на гражданско съзнание говори магическата формула на защитниците на Борис, че "нищо не е можело да стане без царя". Тази формула не му помага особено не само защото може да бъде отнесена с еднаква сила и към гибелта на евреите от новите земи, и към отмяната на депортацията от същинска България, а и защото тя не е равнозначна на "нищо не е можело да стане против волята на царя" или "царят е можел да постъпва както намери за добре, без да се съобразява с когото и да било". За огромната сила на антиправителственото обществоено мнение в България по еврейския въпрос говори простиият факт, че Борис и правителството са били принудени да пазят плановете си в пълна тайна. Абсолютната секретност е била жизненоважна за успеха на злодеянието. Лъгали са дори собственото си парламентарно мнозинство - Габровски гледа Пешев и членовете на кюстендилската делегация в очите и упорито ги лъже, първо, че няма планове за депортация, а по-късно - че нищо не му е известно за такива планове; продължава да лъже дори след като по телефона кюстендилските управници потвърждават, че са получили секретни разпореждания да съберат през нощта всички евреи в тютюневите складове, а влаковите композиции за извозването чакат на гарата...

Ролята на българската дипломация днес

Когато българските дипломати в презморски и съседни на България столици днес отричат вината на тогавашните власти за трагедията на евреите от новите земи с аргументи от рода на "те не бяха български граждани, нямаха български паспорти" и прочие, те си правят добра конюнктурно-персонална услуга, но лоша услуга на България. Защото повечето от тях всъщност малодушно гледат да угодят на сина на Борис III и сегашен премиер, макар и на неколцина сред тях самите да им се струва, че защитават България. Всъщност защитават не България, а прогерманското правителство, което погуби евреите от Тракия и Македония. Защитават, разбира се, и благожелателното отношение към персоните си от страна на сегашния премиер. Тази политика работи против България. И нейните горчиви плодове България тепърва ще бере в чужбина.

Най-доброто, което днешната българска дипломация можеше да

Гара Скопие, март 1943 г.

Складът на цигарена фабрика "Монопол", Скопие, март

направи за Борис, беше да запази мълчание за ролята му в този период от историята на България - aut bene, aut nihil, а в този случай - nihil. Тогава може би нямаше да бъдат предизвикани да реагират, засега устно, дори приятелските на България еврейски организации и общности, и печалната истина щеше да продължи да се обсъжда, както и досега, в научно-историческото поле, документалните сборници и музеините зали, а не в широкото и злободневно вестникарско публично пространство.

Но не би - не само не запазиха мълчание, но и активно лансираха, в текстове и документи Борис като спасител. Това вече граничи с антибългарщина. Когато Симеон беше частно лице, негова частна работа си беше дали ще успее да убеди една или друга еврейска организация, един или друг чуждестранен парламентарист, да обявят баща му за спасител. Но Симеон вече не е частно лице и българските дипломати трябва много внимателно да мерят на кантара на собствената си съвест кому дължат лоялност - на българските обществени интереси или на личните интереси на премиера - за съжаление, поне що се отнася до истината за вардарско-беломорската трагедия, тези интереси очевидно не съвпадат...

Кой и от кого е спасявал евреите

Ако всички заедно са се борили против погубването на евреите, то тогава против кого са се борили? От кого са ги спасявали? Нима стотиците писма, протести и изложения, протоколи, заплахи за лягане на релсите, лични срещи, телефонни разпореждания от сградата на НС и пр. са били против Хитлер? Не, против правителството и царя са били, от техните планове и намерения е трябвало да бъдат спасявани евреите. Да се говори за "красотата на този акт", в който едва ли не всички плеснали с ръце и се преърнали в борбата за спасяване на евреите - Борис,

ратници, бранници, легионери, Филов, Габровски, опозиция, църква, комунисти, ремсисти, социалдемократи - е нелепо.

Поставянето на Борис в една редица с истинските спасители е неточно и крайно вредно за България - по настояване на една американска еврейска организация поставиха в Израел паметна плоча за Борис редом с паметната плоча за Димитър Пешев, митрополитите и другите спасители. Надигналият се гняв в чужбина и в Израел (от който протестите в България бяха само малка, макар и справедлива, част) доведе до премахването и на двете плочи - покрай сухото (Борис) изгоря и суртовото (Пешев, Стефан, Кирил...)....

И наистина, който в България съумее да излезе от тясно-българските граници на безпримерния български подвиг, нека да помисли: може ли паметникът на Борис да стои в Израел, дори и някой да го смята за спасител на евреите от стара България, след като светът съвсем основателно го смята за съучастник на Хитлер в погубването на тракийските и македонските евреи?... Нерешителен и неволен спасител; колеблив, но ефикасен съучастник - това е Борис...

Българското гражданско общество, чийто подвиг за спасяването на всички евреи от старите граници на България ще блести с вечен и непреходен блясък, трябва час по скоро да се разграничи от съучастниците на Хитлер в погубването на евреите от Беломорска Тракия и Вардарска Македония, защото истината бавно и сигурно излиза наяве, защото в Тракия и в Македония помнят българските униформи на служителите, които натикваха евреите като добичета във вагоните, и когато сега доста висши чиновници защитават уж честта на България, те всъщност защитават само честта на едно пропаднало правителство с пропаднала политика (имам предвид правителството от 1940 - 1943).

Етикетът ли е важен, или политиката

Реабилитацията на главните убийци - Филов и Габровски, вкупом с невинните жертви на комунизма, кара света да си зададе въпроса - не се ли опитва някой да реабилитира тази политика? Затова ли днешните лидери на СДС постоянно твърдят, че в България не е имало фашизъм? И ако от академична гледна точка това твърдение е правилно, не е ли правилно и другото - че "нефашисткият" личен режим на царя е провеждал фашистка политика?

Ако тази политика не е фашистка, пита се, каква политика е тогава въвеждането на фашисткото антиеврейско законодателство, приемането на фашистките антиеврейски постановления, съучастието в погубването на евреите от Тракия и Македония, и кое е по-важно - какъв политологически етикет ще сложат в България на режима или какво е направил режимът в угода на фашисткия си съюзник, предизвиквайки гнева и съпротивата на собствения си народ?

Истинските спасители

Тези, които от теснопартийни или кариерни интереси позволяват Борис да бъде присламчен към спасителите на еврейството, на практика приinizват делото на истинските спасители на евреите и противници на геноцида. На мястото на априлско-праволинейния партиен мит за комунистическия лидер - спасител на евреите, Тодор Живков се появи верноподаническият царедворски мит за монарха спасител Борис III...

Истинските спасители са обикновените и необикновените българи: първенците на църквата до амбуланнтните търговци, от депутатите до обущарите, от бившите премиери до нелегалните активисти на съпротивата - това са истинските спасители, и тяхната роля е добре документирана. Да споменем в края на тази статия без определен ред и в списък, който ще бъде постоянно допълван, известните до този момент имена (да са ни простени пропуските и повторенията - те с помощта на читателя са поправими):

Подпредседателят на Народното събрание Димитър Пешев и още 29 от 42-мата депутати от мнозинството, подписали писмото му; митрополитите Кирил и Стефан и целият Синод на БПЦ; кюстендилската делегация, съставена от депутатата Петър Михалев, търговеца Асен Суичmezov, учителя Владимир Куртев и адвоката

Иван Момчилов; тримата братя Барух - Яков (Яко), Самуел и Йосиф; 63-ма общественици, сред които Цвятко Бобошевски, Дамян Велчев, Димо Казасов, Кръстю Пастиухов, Михаил Маджаров, Никола Петков, Атанас Буров, Кимон Георгиев; проф. Петко Стайнов, Никола Мушанов, депутатът от мнозинството Иван В. Петров, д-р Никола Сакаров, депутатите от БРП Тодор Поляков и Любен Дюкмеджиев; депутатите Иван В. Петров, Мартин Тютюнджиев и Георги Кендеров; Христо Пунев и подписалите писмото му Янко Сакъзов, Димо Казасов, Стоян Костурков, Людмил Стоянов, проф. Петко Стоянов, Константин Нефтянов, Иван Руневски; депутатите Цв. Петков, Б. Ковачевски, Н. Райнов, Димитър Икономов; група народни представители - Т. Поляков, П. Митев, Т. М. Новаков, д-р Георгиев, д-р Дюкмеджиев, д-р Сакаров, Р. Атанасов, Аврам П. Гачев, Атанас Къдрев и двама неизвестни; Григор Чешмеджиев и 20-имата други членове на Съюза на българските писатели (Стилиян Чилингиров, Тодор Владиков, Елин Пелин, Константин Константинов, Никола Филипов, Христо Цанков - Дерижан, Людмил Стоянов, Минко Генов, Трифон Кунев, Елисавета Багряна, Младен Исаев, Петър Горянски, Николай Лилиев, Мирослав Минев, Владимир Русалиев, Илия Волен, Д.Б. Митов, Н. Джеров, Н. П. Икономов, Ана Каменова); жителите на III, IV и VI районно столично кметство, квартал "Лозенец"; Висшият адвокатски съвет; Съюзът на българските адвокати; Дружеството на видинските адвокати; Българският лекарски съюз; Съветът на пострадалите от войните; Съюзът на дружествата на художниците; Централната консистория на еврействе; Съюзът на популярните банки, Софийската, Пловдивската, Ючбунарската и Лозенската популярна банка; Отечественият фронт; Стоян Костурков; Служителите от консулско-стопанска дирекция при МВНР и вероизповеданията - пълномощен министър Никола Пеев и легационни съветници Никола Ванчев, Хенри Левенсон и д-р Любен Златаров; БРП; ЦК на РМС; Вълка Горанова и Берта Калаора; равин Даниел Цион и равин д-р Ашер Хананел; Соломон Левиев; Екатерина Каравелова; Сдружението на търговските помощници; Дружеството на новите художници; художниците евреи; "група младежи от квартал "Захарна фабрика" в София"; Любомир Луличев; Стоян Костурков; Лиляна Паница, вестник "Работническо дело"; "група тютюноработници"; "трудещи се и учащи се от Пловдив"; курсисти от Учителския институт; "група работници от хранителния бранш"; "група обущари"; "група шивачи"; "група амбуланнтни търговци"; "група сладкарски работници"; "група текстилни работници"; "група майстори столари"; "група техници".

Заслугата в края на краишата е на българския народ. Освен личните им качества има още нещо, което обединява изброените по-горе хора с различно житие-битие, идеологическа ориентация и политическа принадлежност - ако не усещаха настроението на народа, ако не виждаха хуманното му поведение, всекидневните му предизвикателни жестове на солидарност с еврействе, неколцината сред тях, които по съвест биха тръгнали на война с правителството и царя единствено заради еврействе, щяха да са обречени на неуспех или на по-лошо. Успехът им се дължи на личната им гражданска доблест, подкрепена от неуморната солидарност на подавляващото мнозинство от българския народ с неговите еврейски съотечественици.

ВЛАДИМИР МУТАФОВ

Авторът е магистър по международни отношения от МГИМО - Москва, дипломат от кариерата (1984 - 2003); на задгранична работа в Бразавил (1985 - 1886), Адис Абеба (1990 - 1993), Хага (1995 - 1998) и Вашингтон (2000 - 2003); бил е Charge d'affaires en pied в Етиопия през 1992/1993, национален координатор за Централноевропейската инициатива през 1999/2000 и консул във Вашингтон през 2000 - 2002. В момента е на следдипломно обучение във Фростбургския щатски университет, Мериленд, САЩ.

